

Piotr Maroński

Muzeum Niepodległości w Warszawie

„Biuletyn Informacyjny” jako organ prasowy Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej

W środę 5 marca 2025 roku o godz. 15.00 w kawiarence Muzeum X Pawilonu Cytadeli Warszawskiej odbyło się kolejne spotkanie z cyklu Salon Dobrej Prasy im. Walerego Pisarka. W trakcie spotkania, prowadzonego przez Piotra Marońskiego, scharakteryzowano wydawnictwo periodyczne „Biuletyn Informacyjny. Miesięcznik Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej”. Gośćmi wydarzenia byli: redaktor naczelny „Biuletynu” – Piotr Hrycyk oraz Andrzej Anusz – członek zarządu Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej.

Podczas marcowego spotkania prowadzący oraz zaproszeni goście oddali się refleksji na temat historii i kondycji prezentowanego czasopisma. Redaktor Piotr Hrycyk przedstawił odbiorcom początki periodyku – argumentował m.in., że „Biuletyn Informacyjny” był najważniejszym pismem polskiego podziemia. Zaznaczył, że było to medium będące źródłem informacji dla milionów Polaków znajdujących się w latach 1939–1945 pod okupacją niemiecką i sowiecką. Pismo to kreowało światopogląd i opinie na temat wydarzeń wojennych i politycznych w Polsce i na świecie, pełniło także rolę propagandową. „Biuletyn Informacyjny” przez lata kształtował postawy moralne zarówno członków konspiracji, jak i osób cywilnych.

5 listopada 1939 roku ukazał się pierwszy numer „Biuletynu Informacyjnego”, odbity na powielaczu w nakładzie 90 egzemplarzy. Twórcą pisma, a potem długoletnim jego redaktorem naczelnym, był znany działacz harcerski Aleksander Kamiński „Każmierczak”, „Hubert”.

Współpracująca z „Hubertem” Maria Straszewska „Emma” po latach wspominała: „(...) w pierwszym, początkowym okresie działania, ta komórka wydawnicza posiadała pewne cechy konspiracyjnej, amatorskiej improwizacji (...)”. Dopiero po przejściu „Biuletynu” do BIP-u KG AK jesienią 1940 roku był on drukowany w drukarniach Tajnych Wojskowych Zakładów Wydawniczych – TWZW (od lata 1940 roku w drukarni SL, która następnie wraz z całą redakcją „Biuletynu” weszła w skład BIP-u KG AK). W październiku 1940 roku kierownictwo w BIP przejął płk J. Rzepecki, który doceniał znaczenie tego typu wydawnictw. W kolejnych latach okupacji pismo pełniło ważną rolę informacyjno-propagandową, głównie dzięki sprawnemu kolportażowi. Wzorowy kolporter musiał wyróżniać się sumiennością, zdyscyplinowaniem, punktualnością, odwagą, ogromną odpornością psychiczną i wysokimi wartościami moralnymi. Do kolportażu na najniższych szczeblach organizacyjnych wzywał często powtarzany na łamach tajnych pism apel: „Szanuj pracę drukarza. Nie niszcz. Oddaj drugiemu!”. Z czasem „Biuletyn” mógł docierać do najszerszych kręgów społeczeństwa polskiego z wzorcową regularnością. Pierwszoplanową rolę w zakresie rozwoju i zasięgu „Biuletynu” odegrali jego redaktorzy, drukarze i wyżej wzmiankowani kolporterzy. Wszyscy ci ludzie, dużo ryzykując, działali z olbrzymim zaangażowaniem i poświęceniem. Po zakończeniu II wojny światowej redakcja i dystrybucja pisma zostały zawieszone.

W dniach 14–15 marca 1990 roku, na Zjeździe Zjednoczeniowym w Warszawie, została podjęta decyzja o reaktywacji pisma. Pierwszy numer wznowionego „Biuletynu” ukazał się w maju 1990 roku. Można w nim było przeczytać m.in. o rozstrzygnięciu konkursu na znak graficzny Światowego Związku Żołnierzy AK. Konkurs ten wygrał Zbigniew Marek Wolak, ppor. „Szczupak”, który był żołnierzem II Batalionu Szturmowego „Odwet” AK. Autor projektu na łamach „Biuletynu” argumentował: „(...) Nowy znak graficzny Armii Krajowej jest bardzo oszczędny w środkach wyrazu graficznego. (...) Takie spojrzenie przynosi określony, pozytywny efekt. W oczy rzuca się tylko to, co zdaniem autora tkwi głęboko w świadomości społecznej. Zatem nazwa – Armia Krajowa: grube, stylizowane litery »AK«. I polskość tej organizacji – zaznaczona białą-czerwoną flagą w środku litery »A«. Całość jest dynamiczna – pochylona, jakby w ruchu, w drodze, w marszu. – Bo to dążenie do niepodległości i pełnej wolności trwa również dzisiaj (...)”.

Obecnie „Biuletyn Informacyjny Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej” kształtuje i propaguje postawy patriotyczne, demokratyczne i wolnościowe. Prowadzi także działalność publicystyczną, reagując za pośrednictwem swych autorów, na sprawy nurtujące środowisko Związku, ale także mające wymiar społeczny i ważny dla kraju. Dzięki interdyscyplinarnemu, choć niewielkiemu zespołowi redakcyjnemu wciąż powinien i chce się rozwijać. Na łamach tego pisma publikowane są relacje i wspomnienia, a także refleksje nad obecnym stanem wiedzy historycznej. Teksty zamieszczane w nim przez lata stały się ważnym źródłem dla wielu badaczy. Można śmiało stwierdzić, że na ich podstawie możliwe jest zredagowanie istotnej pracy naukowej. Redakcja na stałe współpracuje nie tylko ze świadkami historii, pasjonatami, ale także z cenionymi historykami, zajmującymi się problematyką upamiętniania i propagowania wiedzy na temat II wojny światowej. „Biuletyn” pozostaje współczesnym głosem środowiska w debacie nad ustanowieniem świąt państwowych – Żołnierzy Wyklętych Niezłomnych, Dnia Polskiego Państwa Podziemnego, rocznic wybuchu Powstania Warszawskiego, Święta Niepodległości, a ostatnio w sprawie ustanowienia dnia 14 lutego – Świętem Armii Krajowej. Na temat współpracy ŚŻŻAK z redakcją „Biuletynu” w zajmujący sposób wypowiedział się Andrzej Anusz. Przypomniwał on o roli integracyjnej pisma oraz o tym, że dociera ono do rozsianych po całym świecie weteranów AK, bo przecież zasięg pisma wyznaczają jego prenumeratorzy. Należy podkreślić, że „Biuletyn” ukazuje się dzięki składkom i wsparciu wielu osób, co pozwala na jego bezpłatne kolportowanie.

Od 1990 roku redaktorami naczelnymi „Biuletynu Informacyjnego” byli:
Janusz Czernikiewicz (1991–1997)

Tadeusz Filipkowski (1997–1999)

Wacław Gluth-Nowowiejski (1999–2001)

Lucjan Sikora (2001–sierpień 2010)

Tadeusz Płużański (wrzesień 2010–maj 2012)

Jan Ruman (lipiec 2012–listopad 2014)

Krystyna Junosza Woysław (grudzień 2014–listopad 2020).

Od grudnia 2020 roku redaktorem naczelnym pisma jest Piotr Hrycyk, a od kwietnia 2020 roku w redakcji pracuje również Izabela Kuzyszyn, która odpowiada za szeroko rozumianą promocję. W tej nie-

wielkiej redakcji składem graficznym i łamaniem zajmuje się również redaktor naczelny. Opiekunem merytorycznym „Biuletynu” z ramienia Zarządu Głównego ŚZŻAK jest prof. Wiesław Jan Wysocki. Większość numerów drukowanych „Biuletynu Informacyjnego” jest dostępna w Bibliotece Muzeum Niepodległości pod sygnaturą Pr 10.1110. Numery archiwalne i bieżące znajdują się również na stronie internetowej pisma: <https://biuletyn-ak.pl> w zakładce archiwum. Do marca 2025 roku ukazało się 419 numerów tego miesięcznika.

Od jesieni 2024 roku Salon Dobrej Prasy im. Walerego Pisarka na dobre zagościł w murach Muzeum Niepodległości. Wydarzenie to ma charakter cykliczny i pozostaje dopełnieniem Salonu Dobrej Książki im. Tadeusza Górnego, który już od ponad pięciu lat propaguje wydawnictwa książkowe.

Piotr Maroński

Пйотр Мароньський

«Biuletyn Informacyjny» (укр. «Інформаційний бюлетень») як пресовий орган Всесвітньої спілки солдатів Армії Крайової

У середу, 5 березня 2025 року, о 15:00 в кав'ярні Музею 10-го павільйону Варшавської цитаделі відбулася чергова зустріч із циклу «Салон доброї преси ім. Валерія Пісарека». Подія, яку модерував Пйотр Мароньський, була присвячена періодичному виданню «Biuletyn Informacyjny. Miesięcznik Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej» (укр. «Інформаційний бюлетень. Щомісячний журнал Всесвітньої спілки солдатів Армії Крайової»). На зустріч були запрошені головний редактор часопису, Пйотр Грицик, та Анджей Ануш – член правління Всесвітньої спілки солдатів АК.

Під час березневої зустрічі ведучі та запрошені гості розмірковували над історією та сучасним станом часопису. Головний редактор, Пйотр Грицик, представив історичні витоки журналу, наголосивши, що «Biuletyn Informacyjny» був найважливішим періодичним виданням польського підпілля під час Другої світової війни. За його словами, часопис став джерелом інформації для мільйонів поляків, які жили під німецькою та радянською окупацією в 1939–1945 роках. Цей часопис не лише інформував про перебіг подій у Польщі та за її межами, а й формував світогляд та політичні переконання, виконував важливу пропагандистську функцію. «Biuletyn Informacyjny» протягом багатьох років формував моральні установки як підпільників, так і цивільного населення.

Перший номер вийшов 5 листопада 1939 року накладом 90 примірників, надрукованих на гектографі. Його засновником і багаторічним головним редактором був відомий гарцерський діяч, Александер Камінський, відомий під підпільними кличками «Казмерчак», «Губерт». Його співпрацівниця, Марія Страшевська, («Емма») згодом згадувала: «(...) у перший, початковий період своєї діяльності це видавництво мало певні риси конспіративної, аматорської імпровізації... (...)». Лише восени 1940 року «Biuletyn» був офіційно переданий

у відання Бюро інформації та пропаганди Головного командування Армії Крайової. Відтоді видання почало друкуватися в друкарні Таємного військового видавництва (з літа 1940 року часопис друкувався в друкарні SL, яка згодом була підпорядкована Бюро інформації та пропаганди Головного командування Армії Крайової разом з усією редакцією часопису «Wiuletyn»). У жовтні 1940 року керівництво Бюро інформації та пропаганди перейняв полковник Ян Жепецький, який високо оцінив важливість таких видань. У наступні роки окупації цей часопис виконував ключову інформаційно-пропагандистську роль, особливо завдяки ефективній системі розповсюдження. Ідеальні розповсюджувачі мали вирізнятися сумлінністю, дисциплінованістю, пунктуальністю, мужністю, психологічною витримкою та високими моральними якостями. На сторінках підпільних видань неодноразово звучав заклик до поширення преси на найнижчих щаблях організаційної структури. «Поважайте роботу друкаря. Не знищуйте це видання. Віддайте його іншим особам!». З часом «Wiuletyn» зумів досягти найширших шарів польського суспільства зі зразковою регулярністю. Основну роль у розвитку й поширенні часопису відіграли його редактори, друкарі та згадані розповсюджувачі. Усі ці люди, із величезним ризиком, працювали з винятковою відданістю та самопожертвою. Після завершення Другої світової війни видання та розповсюдження часопису було припинено.

Проте 14–15 березня 1990 року, під час Об'єднавчого з'їзду у Варшаві, було ухвалено рішення про його відновлення. Перший номер відродженого часопису вийшов у травні 1990 року. В ньому можна було знайти, зокрема, інформацію про результати конкурсу на логотип Всесвітньої спілки солдатів Армії Крайової. Переможцем конкурсу став підполковник Збігнєв Марек Волак, («Щупак»), борець 2-го штурмового батальйону «Одвет» (укр. «відплата») Армії Крайової. У часописі він так пояснив ідею свого проєкту: «(...) Новий логотип Армії Крайової надзвичайно лаконічний у засобах вираження. (...) Така перспектива дає певний позитивний ефект. Вона дозволяє зосередити увагу глядача на тому, що, на думку автора, глибоко закорінене у громадській свідомості Звідси й назва – «Армія Крайова»: жирні, стилізовані літери «АК». Польський характер цієї організації підкреслює червоно-білий прапор, розміщений у центрі літери «А». Увесь знак передає динамізм – перекося, напру-

га, наче в русі, в поході. – Адже прагнення до свободи та повної незалежності залишається актуальним і сьогодні... (...)».

Сьогодні «Biuletyn Informacyjny Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej» – це видання, яке формує й поширює патріотичні, демократичні та проєвропейські погляди. Часопис здійснює активну публіцистичну діяльність, реагуючи через своїх авторів як на внутрішні питання, що стосуються спільноти Співки, так і на теми соціального та загальнонаціонального значення. Завдяки між-дисциплінарній, хоч і невеликій редакційній колегії, часопис прагне зберігати й примножувати своє надбання. В ньому публікуються спогади, свідчення очевидців, а також роздуми над сучасним станом історичних досліджень. Тексти, що виходили на його сторінках протягом багатьох років, стали важливим джерелом для численних дослідників. Можна з упевненістю сказати, що на їх основі можна підготувати повноцінну наукову працю. Редакція тісно співпрацює не лише з очевидцями подій, ентузіастами та аматорами історії, але й з визнаними фахівцями в галузі історіографії, популяризації знань про Другу світову війну та комеморації. «Biuletyn» є сучасним голо-сом кіл Армії Крайової в публічних дискусіях про вшанування національної пам'яті: Дня Незламних солдат, Дня Польської Підпільної Держави, річниці Варшавського повстання, Дня Незалежності та, з нещодавнього часу, – про встановлення 14 лютого як Дня Армії Крайової. Про тісну співпрацю між Всесвітньою співкою солдатів АК і редакцією часопису розповів Анджей Ануш. Він підкреслив інтегративну роль часопису, який об'єднує ветеранів Армії Крайової, що мешкають у різних куточках світу, адже наявність видання в окремих місцях напряму залежить від читачів. Варто зазначити, що «Biuletyn» виходить завдяки грошовим внескам та підтримці багатьох осіб, що дозволяє розповсюджувати його безкоштовно.

З 1990 року головними редакторами іасопису були:

Януш Чернікевич (1991–1997)

Тадеуш Філіпковський (1997–1999)

Вацлав Глут-Нововейський (1999–2001)

Луціан Сікора (2001 – серпень 2010)

Тадеуш Плужанський (вересень 2010 – травень 2012)

Ян Руман (липень 2012 – листопад 2014)

Кристина Юноша Войслав (грудень 2014 – листопад 2020).

З грудня 2020 року головним редактором журналу є Пйотр Грицик, а з квітня 2020 року до редакційної колегії також входить Ізабела Кузишин, яка відповідає за просування часопису в інформпросторі. У цій невеликій, але відданий своїй справі редакції графічне оформлення та верстку також виконує головний редактор. За змістовне наповнення часопису з боку Головного правління Всесвітньої спілки солдатів Армії Крайової відповідає професор Веслав Ян Висоцький. Більшість друкованих номерів часопису «Biuletyn Informacyjny» доступна в бібліотеці Музею незалежності під інвентарним номером Pz 10.1110. Окрім цього, як архівні, так і нові випуски можна переглянути на офіційному сайті часопису: <https://biuletyn-ak.pl> у вкладці «архів». Станом на березень 2025 року вийшло 419 номерів цього щомісячного видання.

З осені 2024 року «Салон доброї преси ім. Валерія Пісарека» міцно закріпився в стінах Музею незалежності. Ця подія носить регулярний характер і стала природним продовженням та доповненням до «Салону доброї книги ім. Тадеуша Гурного», який вже понад п'ять років популяризує книжкові видання.

Пйотр Маронський